



Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Fjerde Afdeling)

23. oktober 2014*

»Præjudiciel forelæggelse — direktiv 2003/54/EF og 2003/55/EF — forbrugerbeskyttelse — det indre marked for elektricitet og naturgas — national lovgivning, som fastsætter indholdet af kontrakter, der indgås med de forbrugere, der er omfattet af den generelle forsyningspligt — den erhvervsdrivendes ensidige ændring af prisen for tjenesteydelsen — information med passende varsel inden denne ændrings ikrafttræden samt om grunden til forudsætningerne for og omfanget af denne«

I de forenede sager C-359/11 og C-400/11,

angående anmodninger om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Bundesgerichtshof (Tyskland) ved afgørelser af henholdsvis 18. maj og 29. juni 2011, indgået til Domstolen den 8. og den 28. juli 2011, i sagerne

Alexandra Schulz

mod

Technische Werke Schussental GmbH und Co. KG,

og

Josef Egbringhoff

mod

Stadtwerke Ahaus GmbH,

har

DOMSTOLEN (Fjerde Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, L. Bay Larsen, og dommerne J. Malenovský, M. Safjan (refererende dommer), A. Prechal og K. Jürimäe,

generaladvokat: N. Wahl

justitssekretær: fuldmægtig V. Tourrès,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 27. februar 2014,

* Processprog: tysk.

efter at der er afgivet indlæg af:

- Alexandra Schulz ved Rechtsanwalt K. Guggenberger
- Josef Egbringhoff ved Rechtsanwalt L. Voges-Wallhöfer
- Technische Werke Schussental GmbH und Co. KG ved Rechtsanwalt P. Rosin
- Stadtwerke Ahaus GmbH ved Rechtsanwälte P. Rosin og A. von Graevenitz
- den tyske regering ved T. Henze og B. Beutler, som befuldmægtigede
- Europa-Kommissionen ved S. Grünheid, O. Beynet, M. Owsiany-Hornung og J. Herkommer, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 8. maj 2014,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningerne om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 3, stk. 5, og bilag A, litra b) og c), til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/54/EF af 26. juni 2003 om fælles regler for det indre marked for elektricitet og om ophævelse af direktiv 96/92/EF (EUT L 176, s. 37, og berigtigelse i EUT 2004 L 16, s. 74), samt artikel 3, stk. 3, og bilag A, litra b) og c), til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/55/EF af 26. juni 2003 om fælles regler for det indre marked for naturgas og om ophævelse af direktiv 98/30/EF (EFT L 176, s. 57).
- 2 Anmodningerne er indgivet inden for rammerne af to sager mellem dels Alexandra Schulz og Technische Werke Schussental GmbH und Co. KG (herefter »TWS«), dels Josef Egbringhoff og Stadtwerke Ahaus GmbH (herefter »SA«) vedrørende TWS' og SA's anvendelse af vilkår, der angiveligt er ulovlige, i kontrakter, der indgås med de forbrugere, der er omfattet af den generelle forsyningspligt.

Retsforskrifter

EU-retten

Direktiv 93/13/EØF

- 3 I artikel 1 i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT L 95, s. 29) er fastsat følgende:

»1. Formålet med dette direktiv er indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem erhvervsdrivende og forbrugere.

2. Kontraktvilkår, som afspejler love eller bindende administrative bestemmelser samt bestemmelser eller principper i internationale konventioner, som medlemsstaterne eller Fællesskabet er part i, bl.a. på transportområdet, er ikke underlagt dette direktivs bestemmelser.«

Direktiv 2003/54

4 24.-26. betragtning til direktiv 2003/54 har følgende ordlyd:

»(24) Medlemsstaterne skal sikre, at privatkunder [...] nyder samme ret til at få leveret elektricitet af en bestemt kvalitet til klart sammenlignelige, gennemsigtige og rimelige priser. For at sikre, at der opretholdes høje standarder for offentlige tjenesteydelser i Fællesskabet, skal alle foranstaltninger truffet af medlemsstaterne med henblik på at opfylde målsætningerne for dette direktiv regelmæssigt meddeles Kommissionen. [...]

[...]

(26) Overholdelse af offentlige tjenesteydelser er et grundlæggende krav i dette direktiv, og det er vigtigt, at der i direktivet opstilles fælles minimumstandarder, som alle medlemsstater skal overholde, og hvormed der tages hensyn til målsætningerne om forbrugerbeskyttelse, forsyningsikkerhed [...] og ensartede konkurrenceniveauer i alle medlemsstater. Det er vigtigt, at kravene til offentlige tjenesteydelser kan fortolkes nationalt på baggrund af nationale forhold, idet det forudsættes, at fællesskabslovgivningen overholdes.«

5 Artikel 3 i direktiv 2003/54 har følgende ordlyd:

»[...]

2. Medlemsstaterne kan under fuld iagttagelse af de relevante bestemmelser i traktaten [...] ud fra almindelig økonomisk interesse pålægge selskaber i elektricitetssektoren offentlige serviceforpligtelser, som kan omfatte leveringernes sikkerhed, herunder forsyningsikkerhed, regelmæssighed, kvalitet og pris [...]. Disse forpligtelser skal være klart definerede, og de skal være gennemsigtige, ikke-diskriminerende og kontrollerbare [...]

3. Medlemsstaterne sikrer, at alle privatkunder [...] omfattes af en forsyningspligt, dvs. har ret til at få leveret elektricitet af en bestemt kvalitet til rimelige, let og klart sammenlignelige og gennemsigtige priser på deres område. Medlemsstaterne kan for at sikre forsyningspligt med henblik herpå udpege en forsyningspligtig leverandør. [...]

[...]

5. Medlemsstaterne træffer passende foranstaltninger til at beskytte de endelige kunder og sikrer især, at der er passende sikkerhedsforanstaltninger, der beskytter sårbare kunder, herunder foranstaltninger for at hjælpe dem med at undgå afbrydelser af energiforsyningen. I den forbindelse kan medlemsstaterne træffe foranstaltninger for at beskytte endelige kunder i fjerntliggende områder. De sikrer et højt forbrugerbeskyttelsesniveau, især for så vidt angår gennemsigtighed i kontraktbetingelser og -vilkår, almindelig information og ordninger for bilæggelse af tvister. Medlemsstaterne sikrer, at privilegerede kunder reelt kan skifte til en ny leverandør. Med hensyn til i det mindste privatkunder omfatter disse foranstaltninger de tiltag, der omhandles i bilag A.

[...]«

6 Bilag A til direktiv 2003/54, som omhandler foranstaltninger vedrørende forbrugerbeskyttelse, bestemmer følgende:

»Med forbehold af Fællesskabets bestemmelser om forbrugerbeskyttelse, særlig Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/7/EF [af 20. maj 1997 om forbrugerbeskyttelse i forbindelse med aftaler vedrørende fjernsalg (EFT L 144, s. 19)] og direktiv 93/13[...], skal de foranstaltninger, der henvises til i artikel 3, sikre, at kunder

[...]

- b) underrettes med passende varsel, hvis leverandøren agter at ændre kontraktbestemmelserne, og orienteres om deres ret til at hæve kontrakten, når de modtager denne underretning. Leverandørerne giver deres kunder direkte meddelelse om enhver gebyrforhøjelse, idet dette skal ske på et passende tidspunkt og senest én normal faktureringsperiode efter forhøjelsens ikrafttræden. Medlemsstaterne sikrer, at kunderne kan hæve kontrakten, hvis de ikke godkender de nye betingelser, som elleverandøren har underrettet dem om
- c) modtager gennemsigtige oplysninger om gældende priser og tariffer og om standardvilkår og betingelser for adgang til og brug af elleverancer

[...]«

Direktiv 2003/55

- 7 26. og 27. betragtning til direktiv 2003/55 fastsætter følgende:

»(26) For at sikre, at der opretholdes høje standarder for offentlige tjenesteydelser i Fællesskabet, skal alle foranstaltninger truffet af medlemsstaterne med henblik på at opfylde målsætningerne for dette direktiv regelmæssigt meddeles Kommissionen. [...]

Medlemsstaterne bør sikre, at kunderne, når de tilsluttes gassystemet, bliver underrettet om deres ret til at få leveret naturgas af en bestemt kvalitet til rimelige priser. [...]

(27) Overholdelse af krav vedrørende offentlige tjenesteydelser er et grundlæggende krav i dette direktiv, og det er vigtigt, at der i direktivet opstilles fælles minimumsstandarder, som alle medlemsstater skal overholde, og hvormed der tages hensyn til målsætningerne om forbrugerbeskyttelse, forsyningssikkerhed [...] og ensartede konkurrenceniveauer i alle medlemsstater. Det er vigtigt, at kravene til offentlige tjenesteydelser kan fortolkes nationalt på baggrund af nationale forhold, idet det forudsættes, at fællesskabslovgivningen overholdes.«

- 8 Artikel 3 i direktiv 2003/55 er affattet således:

»[...]

2. Medlemsstaterne kan under fuld iagttagelse af de relevante bestemmelser i traktaten [...] ud fra almindelig økonomisk interesse pålægge selskaber, der opererer inden for gassektoren, offentlige serviceforpligtelser, som kan omfatte leveringernes sikkerhed, herunder forsyningssikkerhed, regelmæssighed, kvalitet og pris [...]. Disse forpligtelser skal være klart definerede, og de skal være gennemsigtige, ikke-diskriminerende samt kontrollerbare [...]

3. Medlemsstaterne træffer passende foranstaltninger til at beskytte de endelige kunder og til at sikre en høj grad af forbrugerbeskyttelse, og sikrer navnlig, at der er passende sikkerhedsforanstaltninger, der beskytter sårbare kunder, herunder passende foranstaltninger for at hjælpe dem med at undgå afbrydelser af energiforsyningen. I denne forbindelse kan medlemsstaterne træffe passende foranstaltninger til at beskytte endelige kunder i fjerntliggende områder, som er tilsluttet gassystemet. Medlemsstaterne kan med henblik herpå udpege en forsyningspligtig leverandør. De sikrer et højt forbrugerbeskyttelsesniveau, især for så vidt angår gennemsigtighed i generelle kontraktbetingelser og -vilkår, almindelig information og ordninger for bilæggelse af tvister. Medlemsstaterne sikrer, at privilegerede kunder reelt kan skifte til en ny leverandør. Med hensyn til i det mindste privatkunder omfatter disse foranstaltninger [...] de tiltag, der omhandles i bilag A.

[...]«

- 9 Bilag A til direktiv 2003/55, der omhandler foranstaltninger vedrørende forbrugerbeskyttelse, har følgende ordlyd:

»Med forbehold af Fællesskabets bestemmelser om forbrugerbeskyttelse, særlig [...] direktiv 97/7[...] og [...] direktiv 93/13[...], skal de foranstaltninger, der henvises til i artikel 3, sikre, at kunder:

[...]

- b) underrettes med passende varsel, hvis leverandøren har til hensigt at ændre kontraktbestemmelserne, og orienteres om deres ret til at hæve kontrakten, når de modtager denne underretning. Leverandørerne giver deres kunder direkte meddelelse om enhver gebyrforhøjelse, idet dette skal ske på et passende tidspunkt og senest én normal faktureringsperiode efter forhøjelsens ikrafttræden. Medlemsstaterne sikrer, at kunderne kan hæve kontrakten, hvis de ikke godkender de nye betingelser, som gasleverandøren har underrettet dem om
- c) modtager gennemsigtige oplysninger om gældende priser og tariffer og om standardvilkår og betingelser for adgang til og brug af gasleverancer

[...]«

Tysk ret

- 10 § 36, stk. 1, i Gesetz über die Elektrizitäts- und Gasversorgung (Energiewirtschaftsgesetz) [lov om elektricitets- og gasforsyning (lov om energiadministration)] af 7. juli 2005 (BGBl. 2005 I, s. 1970, herefter »EnWG«) har følgende ordlyd:

»Energiforsyningsselskaberne er forpligtet til – i de områder af forsyningsnettet, hvor de sikrer privatkunders basisforsyning – at offentliggøre de generelle betingelser og priser forbundet med lavspændingsforsyning eller lavtryksforsyning og offentliggøre dem på internettet samt til at forsyne alle privatkunder på disse vilkår og til disse priser [...]«

- 11 EnWG's § 39 bestemmer følgende:

»1. Forbundsministeriet [...] kan [...] ved dekret regulere fastsættelsen af basisleverandørens generelle priser [...]. Ministeriet kan endvidere fastsætte bestemmelser vedrørende de generelle prisers indhold og opbygning og regulere tariffrettigheder- og forpligtelser for elektricitetsleverandørerne og deres kunder.

2. Ministeriet [...] kan [...] på passende vis definere ved dekret [...] de almindelige betingelser for levering af lavspænding- eller lavtryksenergi til privatkunder inden for rammerne af basisforsyningen eller erstatningsforsyningen og dermed på samme måde fastsætte aftalebestemmelser, foreskrive lovbestemmelser for kontraktens indgåelse, formål og ophør samt fastsætte de kontraherende parter rettigheder og forpligtelser. I denne sammenhæng skal der tages behørigt hensyn til de to parter interesse. Stk. 1 og 2 finder tilsvarende anvendelse på bestemmelser i offentlige forsyningsaftaler med undtagelse af lovbestemmelsen om den administrative procedure.«

- 12 Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Gasversorgung von Tarifkunden (bekendtgørelsen om almindelige betingelser for gasforsyning af tariffkunder) af 21. juni 1979 (BGBl. 1979 I, s. 676, herefter »AVBGasV«), der finder anvendelse på tvisten i hovedsagen i sag C-359/11, er blevet ophævet ved Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Grundversorgung von

Haushaltskunden und die Ersatzversorgung mit Gas aus dem Niederdrucknetz (bekendtgørelse om almindelige betingelser for basisforsyning til husstande og erstatningsforsyning med gas fra lavtryksnettet) af 26. oktober 2006 (BGBl. 2006 I, s. 2396).

13 Følgende var fastsat i AVBGasV's § 1, stk. 1 og 2:

»1. De almindelige betingelser, hvorunder gasselskaberne er forpligtet til [...] at slutte alle kunder til forsyningsnettet og forsyne dem til almindelige tarifpriser, er fastsat i §§ 2-34 i denne bekendtgørelse. Disse betingelser er en del af forsyningskontrakten.

2. Kunder i denne bekendtgørelses forstand er kunder, der er omfattet af standardtariffen.«

14 AVBGasV's § 4, stk. 1 og 2, bestemte følgende:

»1. Gasforsyningsvirksomheden leverer gas til de til enhver tid gældende almindelige tariffer og betingelser. Den brændværdi, der opstår som følge af den udsvingsbredde, der er et resultat af virksomhedens fremstillings- og købsforhold, samt det for leveringen til kunderne afgørende hviletryk fastsættes efter almindelige takster.

2. Ændringer i de almindelige tariffer og betingelser får først virkning, efter at de har været offentliggjort.

[...]«

15 Følgende var fastsat i AVBGasV's § 32, stk. 1 og 2:

»1. Kontraktforholdet fortsætter uden afbrydelse, indtil en af parterne med en måneds varsel opsiger det til udgangen af en kalendermåned [...]

2. Ændres de almindelige tariffer, eller ændrer gasselskabet i medfør af denne bekendtgørelse sine almindelige betingelser, kan kunden med to ugers varsel opsige kontraktforholdet til udgangen af den kalendermåned, der følger efter den offentlige bekendtgørelse.

[...]«

16 Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Elektrizitätsversorgung von Tarifkunden (bekendtgørelse om almindelige betingelser for elektricitetsforsyning af tarifkunder) af 21. juni 1979 (BGBl. 1979 I, s. 684, herefter »AVBEltV«) er blevet ophævet ved Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Grundversorgung von Haushaltskunden und die Ersatzversorgung mit Elektrizität aus dem Niederspannungsnetz, Stromgrundversorgungsverordnung (bekendtgørelse om almindelige betingelser for basisforsyning til husstande og erstatningsforsyning med elektricitet fra lavspændingsnettet, bekendtgørelse om basis strømforsyning) af 26. oktober 2006 (BGBl. 2006 I, s. 2391, herefter »StromGVV«).

17 Følgende fremgik af AVBEltV's § 1, stk. 1 og 2:

»1. De almindelige betingelser, hvorunder elforsyningsselskaberne er forpligtet til [...] at slutte alle kunder til forsyningsnettet og forsyne dem til almindelige tarifpriser, er fastsat i §§ 2-34 i denne bekendtgørelse. Disse betingelser er en del af forsyningskontrakten.

2. Kunder i denne bekendtgørelses forstand er kunder, der er omfattet af standardtariffen.«

18 AVBEltV's § 4, stk. 1 og 2, bestemte følgende:

»1. Elforsyningselskabet leverer til de til enhver tid gældende almindelige tariffer og vilkår:

strøm [...]

2. Ændringer i de almindelige tariffer og vilkår får først virkning, efter at de har været offentliggjort.«

19 AVBEltV's § 32, stk. 1 og 2, fastsatte følgende:

»1. Kontraktforholdet fortsætter uden afbrydelse, indtil en af parterne med en måneds varsel opsiges det til udgangen af en kalendermåned [...]

2. Ændres de almindelige tariffer, eller ændrer elforsyningselskabet i medfør af denne bekendtgørelse sine almindelige betingelser, kan kunden med to ugers varsel opsiges kontraktforholdet til udgangen af den kalendermåned, der følger efter offentliggørelsen.«

20 Følgende fremgår af StromGVV's § 1, stk. 1:

»Denne bekendtgørelse fastsætter de almindelige betingelser, hvorunder elforsyningselskaberne i medfør af basisforsyningen skal forsyne privatkunder med lavspændingselektricitet til generelle priser i overensstemmelse med EnWG's § 36, stk. 1. Denne bekendtgørelses bestemmelser er en del af basisforsyningskontrakten mellem basisleverandørerne og privatkunderne [...]

21 I StromGVV's § 5, stk. 2 og 3, er følgende fastsat:

»2. Ændringer i de generelle priser og supplerende betingelser får automatisk virkning i begyndelsen af måneden og udelukkende efter deres offentliggørelse, som skal finde sted mindst seks uger inden den planlagte dato for de nævnte ændringer. På tidspunktet for offentliggørelsen er basisleverandøren forpligtet til at sende sin kunde en skriftlig meddelelse om de planlagte ændringer og at offentliggøre dem på sin hjemmeside.

3. Ændringer i de generelle priser og de supplerende betingelser finder ikke anvendelse på de kunder, der i tilfælde af rettidig opsigelse af kontrakten indgået med basisleverandøren dokumenterer, at der gennem indgåelsen af en kontrakt i denne forbindelse er blevet indført en ændring af leverandøren måneden efter modtagelsen af opsigelsen.«

Twisterne i hovedsagerne og de præjudicielle spørgsmål

Sag C-359/11

22 Ved købet af en grund fra en kommunesammenslutning i 1990 gav Alexandra Schulz i købsaftalen tilsagn om, at naturgas ville udgøre den primære energikilde i de bygninger, der skulle opføres på denne grund, og at det samlede behov for gas til rumopvarmning og varmt vand skulle dækkes af Weingarten kommune (Tyskland).

23 I 1991 blev der indgået en gasforsyningskontrakt mellem Alexandra Schulz og Weingarten kommune. TWS, en naturgasleverandør, som varetager denne kommunes funktioner, leverede den nævnte gas til Alexandra Schulz som tariffkunde.

- 24 I overensstemmelse med AVBGasV's § 1, stk. 1, blev de almindelige betingelser for gasforsyningskontrakter i henhold til denne bekendtgørelse direkte integreret i den pågældende kontrakt.
- 25 Nævnte lovgivning gjorde det muligt for leverandøren ensidigt at ændre gasprisen uden at angive grunden til, forudsætningerne for og omfanget af prisændringen, idet kunderne dog informeres om enhver prisstigning og har ret til i givet fald at frigøre sig fra deres kontrakt ved opsigelse.
- 26 I perioden fra den 1. januar 2005 til den 1. januar 2007 hævede TWS gasprisen fire gange. Alexandra Schulz gjorde indsigelse mod årsopgørelserne fra 2005-2007 og var af den opfattelse, at de nævnte stigninger var overdrevne.
- 27 TWS anlagde sag ved Amtsgericht mod Alexandra Schulz med påstand om, at hun tilpligtes at betale de udestående beløb på opgørelserne, i alt 2 733,12 EUR med tillæg af morarenter og sagsomkostninger.
- 28 Alexandra Schulz tabte appelsagen og iværksatte en »revisionsanke« for den forelæggende ret.
- 29 Da Bundesgerichtshof er af den opfattelse, at tvistens afgørelse afhænger af fortolkningen af bestemmelserne i direktiv 2003/55, har den derfor udsat sagen og forelagt Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Skal artikel 3, stk. 3, i [...] direktiv 2003/55 [...], [sammenholdt med dets bilag A, litra b) og/eller c)], fortolkes således, at en national lovbestemmelse om prisændringer i kontrakter om levering af naturgas til privatkunder, som får leveret gas inden for rammerne af den generelle forsyningspligt (tarifkunder), opfylder kravene til den nødvendige grad af gennemsigtighed, når grunden til, forudsætningerne for og omfanget af en prisændring ganske vist ikke er angivet, men det er sikret, at gasforsyningselskabet på forhånd underretter sine kunder om enhver prisforhøjelse med et passende varsel, og at kunderne har ret til at frigøre sig fra kontrakten ved opsigelse, såfremt de ikke vil acceptere de ændrede betingelser, som de har fået underretning om?«

Sag C-400/11

- 30 Den kommunale operatør SA leverede elektricitet og gas til Josef Egbringhoff. I perioden fra 2005 til 2008 hævede SA elektricitets- og gasprisen gentagne gange. Josef Egbringhoff gjorde indsigelse mod årsopgørelsen for 2005, idet han var af den opfattelse, at de nævnte stigninger var urimelige. Han betalte fakturaerne for perioden 2005-2007 under forbehold af denne indsigelse.
- 31 Josef Egbringhoff anlagde en sag mod SA med påstand om tilbagebetaling af beløbet 746,54 EUR, med tillæg af renter, og om, at det fastslås, at SA i forbindelse med udregning af elektricitets- og gaspriserne for 2008 var forpligtet til at anvende de priser, der var gældende i 2004.
- 32 Josef Egbringhoff fik ikke medhold i førsteinstansen eller appelininstansen og har iværksat »revisionsanke« for den forelæggende ret.
- 33 Hvad angår elektricitetsforsyningen har den forelæggende ret bemærket, at de almindelige betingelser i kontrakter indgået med forbrugere i den omtvistede periode var fastsat af AVBELtV og af StromGVV og i medfør af denne lovgivning var integreret i kontrakterne indgået med tarifkunderne.
- 34 Den nævnte lovgivning gjorde det muligt for leverandøren ensidigt at ændre elektricitetsprisen uden at angive grunden til, forudsætningerne for og omfanget af prisændringen, idet kunderne dog informeres om enhver prisstigning og har ret til i givet fald at frigøre sig fra kontrakten ved opsigelse.

35 Henset til den omstændighed, at Bundesgerichtshof i sag C-359/11 havde forelagt Domstolen en anmodning om fortolkning af direktiv 2003/55, er den forelæggende ret af den opfattelse, at det i forbindelse med sag C-400/11 er tilstrækkeligt at forelægge Domstolen spørgsmål om fortolkningen af direktiv 2003/54. Bundesgerichtshof har følgelig besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Skal artikel 3, stk. 5, i [...] direktiv 2003/54 [...], [sammenholdt med dets bilag A, litra b) og/eller c)], fortolkes således, at en national lovgivning om prisændringer i kontrakter om levering af elektricitet til privatkunder, som får leveret elektricitet inden for rammerne af den generelle forsyningspligt (tarifkunder), opfylder kravene til den nødvendige grad af gennemsigtighed, når grunden til, forudsætningerne for og omfanget af en prisændring ganske vist ikke er angivet, men det er sikret, at elforsyningselskabet på forhånd underretter sine kunder om enhver prisforhøjelse med et passende varsel, og at kunderne har ret til at frigøre sig fra kontrakten ved opsigelse, såfremt de ikke vil acceptere de ændrede betingelser, som de har fået underretning om?«

Retsforhandlingerne for Domstolen

36 Den 14. september 2011 besluttede Domstolens præsident at udsætte sagerne C-359/11 og C-400/11 indtil afsigelse af dommen i sagen C-92/11 den 21. marts 2013.

37 Ved Domstolens beslutning af 7. januar 2014 er sagerne C-359/11 og C-400/11 blevet forenet med henblik på den mundtlige forhandling og dommen.

Om de præjudicielle spørgsmål

38 Med sine spørgsmål, som behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 3, stk. 5, i direktiv 2003/54, sammenholdt med bilag A hertil, og artikel 3, stk. 3, i direktiv 2003/55, sammenholdt med bilag A hertil, skal fortolkes således, at de er til hinder for en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, der fastsætter indholdet af elektricitets- og gasforsyningskontrakter, der indgås med de forbrugere, der er omfattet af den generelle forsyningspligt, og giver mulighed for at ændre den tarif, der pålægges for denne forsyning, men som ikke sikrer, at forbrugerne informeres med passende varsel inden denne ændrings ikrafttræden samt om grunden til, forudsætningerne for og omfanget af denne ændring.

39 Indledningsvis skal det bemærkes, at de nævnte direktivs formål er at få det indre marked for elektricitet og gas til at fungere bedre. En ikke-diskriminerende, gennemsigtig adgang til nettene til rimelige priser er nødvendig for velfungerende konkurrence og af afgørende betydning for at få gennemført det indre marked for elektricitet og gas (jf. i denne retning dom Sabatauskas m.fl., C-239/07, EU:C:2008:551, præmis 31).

40 Hensynet til beskyttelsen af forbrugerne ligger til grund for bestemmelserne i direktiv 2003/54 og 2003/55 (jf. i denne retning dom Enel Produzione, C-242/10, EU:C:2011:861, præmis 39, 54 og 56). Dette hensyn er tæt forbundet med både den pågældende markedsliberalisering og med målet om at garantere sikkerheden ved en stabil elektricitets- og gasforsyning, der også forfølges med disse direktiver (jf. i denne retning dom Essent m.fl., C-105/12 – C-107/12, EU:C:2013:677, præmis 59-65).

41 I denne henseende fastlægger artikel 3, stk. 5, i direktiv 2003/54 og artikel 3, stk. 3, i direktiv 2003/55 de bestemmelser, der gør det muligt at nå det mål, som er nævnt i ovenstående præmis.

- 42 Det fremgår for det første af ordlyden af disse bestemmelser, at medlemsstaterne træffer passende foranstaltninger til at beskytte de endelige kunder og især sikrer, at der findes passende sikkerhedsforanstaltninger, der beskytter sårbare forbrugere, herunder ved foranstaltninger for at hjælpe dem med at undgå afbrydelser af energiforsyningen. Med henblik herpå kan medlemsstaterne i medfør af disse to direktivers artikel 3, stk. 3, udpege en forsyningspligtig leverandør.
- 43 I nærværende sag, således som den tyske regering har gjort gældende i sit indlæg, er de forsyningskontrakter, der er omhandlet i hovedsagen, kontrakter, der indgås af leverandører, der fungerer som forsyningspligtige leverandører, med kunder, der har anmodet herom.
- 44 Eftersom disse elektricitets- og gasleverandører inden for rammerne af de forpligtelser, der er pålagt i henhold til den nationale lovgivning, er forpligtet til at kontrahere med de kunder, som anmoder herom, og som har ret hertil, på de i den nævnte lovgivning fastsatte betingelser, skal disse leverandørers økonomiske interesser tages i betragtning, for så vidt som de ikke har den anden kontraherende parts valg og ikke frit kan opsig kontrakten.
- 45 Hvad for det andet nærmere angår kundernes rettigheder, således fastslået i præmis 45 i dom RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180), for så vidt angår direktiv 2003/55, er medlemsstaterne i henhold til dette sidstnævnte direktivs artikel 3, stk. 3, forpligtet til at sikre et højt forbrugerbeskyttelsesniveau for så vidt angår gennemsigtighed i kontraktbetingelserne. Denne konstatering gælder også for artikel 3, stk. 5, i direktiv 2003/54.
- 46 Foruden deres ret til at hæve forsyningskontrakten, som er fastlagt i hvert af disse direktivers bilag A, litra b), skal kunderne ligeledes have ret til at gøre indsigelse mod ændringen af leveringsprisen.
- 47 Under de betingelser, der er beskrevet i præmis 43 og 44 i denne dom med henblik på reelt og fuldt ud at kunne drage fordel af disse rettigheder og på velinformeret grundlag træffe beslutning om en eventuel opsigelse af kontrakten eller om indsigelse mod ændring af leveringsprisen, skal kunderne informeres med passende varsel inden denne ændrings ikrafttræden samt om grunden til, forudsætningerne for og omfanget af denne.
- 48 En national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, der under disse betingelser ikke sikrer, at oplysningerne nævnt i ovenstående præmis fremsendes til en privatkunde med et passende varsel, opfylder følgelig ikke kravene i direktiv 2003/54 og 2003/55.
- 49 I dom RWE Vertrieb (EU:C:2013:180), der vedrørte gasforsyningskontrakter, som er reguleret af direktiv 93/13 og 2003/55, har Domstolen ganske vist fastslået, at det er oplysningerne om grunden til og ændringerne for omkostningerne til leveringen af denne gas, der fremsendes til forbrugeren på en gennemsigtig måde før indgåelsen af en kontrakt, der er af væsentlig betydning.
- 50 Imidlertid skal det bemærkes, at i den sag, der lå til grund for dom RWE Vertrieb (EU:C:2013:180), havde den pågældende forpligtelse til at give prækontraktuelle oplysninger ligeledes hjemmel i bestemmelserne i direktiv 93/13.
- 51 I overensstemmelse med artikel 1 i direktiv 93/13 er kontraktvilkår, som afspejler love eller bindende administrative bestemmelser, imidlertid ikke underlagt dette direktivs bestemmelser.
- 52 Henset til, at indholdet af de kontrakter, der er genstand for tvisterne i hovedsagerne, i det foreliggende tilfælde er fastlagt i tyske lovbestemmelser, som er af ufravigelig karakter, kan direktiv 93/13 ikke finde anvendelse.
- 53 På baggrund af alle de ovenstående betragtninger skal de forelagte spørgsmål besvares med, at artikel 3, stk. 5, i direktiv 2003/54, sammenholdt med bilag A hertil, og artikel 3, stk. 3, i direktiv 2003/55, sammenholdt med bilag A hertil, skal fortolkes således, at de er til hinder for en national lovgivning

som den i hovedsagen omhandlede, der fastsætter indholdet af elektricitets- og gasforsyningskontrakter, der indgås med de forbrugere, der er omfattet af den generelle forsyningspligt, og giver mulighed for at ændre den tarif, der pålægges for denne forsyning, men som ikke sikrer, at forbrugerne informeres med passende varsel inden denne ændrings ikrafttræden samt om grunden til, forudsætningerne for og omfanget af denne ændring.

Om begrænsning af dommens tidsmæssige virkninger

- 54 For det tilfælde, at denne dom vil medføre, at en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede ikke opfylder kravene om gennemsigtighed i direktiv 2003/54 og 2003/55, har TWS og SA i deres skriftlige indlæg anmodet om at begrænse de tidsmæssige virkninger af den dom, der skal afsiges, således at disse udskydes 20 måneder for at gøre det muligt for den nationale lovgiver at indrette sig efter denne doms konsekvenser. Den tyske regering har i sit skriftlige indlæg opfordret Domstolen til at overveje muligheden for at begrænse den nævnte doms tidsmæssige virkninger.
- 55 Til støtte for denne anmodning har TWS og SA påberåbt sig de alvorlige konsekvenser for hele elektricitets- og gasforsyningssektoren i Tyskland. Hvis de ændrede tariffer blev anset for at være i strid med EU-retten, ville leverandørerne nemlig have pligt til at foretage en tilbagebetaling af de beløb, som er afholdt af forbrugerne i disse år, med tilbagevirkende kraft, hvilket kan true selve de nævnte leverandørers eksistens og få negative konsekvenser for de tyske forbrugeres elektricitets- og gasforsyning.
- 56 Disse parter har tilføjet, således som det fremgår af rapporten fra Bundesnetzagentur (national tilsynsmyndighed) for 2012, at 4,1 mio. privatkunder blev forsynet med gas på grundlag af de bindende bestemmelser i bekendtgørelsen af 26. oktober 2006 om almindelige betingelser for basisforsyning til husstande og erstatningsforsyning med gas fra lavtryksnettet. Det fremgår ligeledes af den nævnte rapport, at 40% af de 46 mio. privatkunder forsynes med elektricitet i overensstemmelse med StromGUV's ufravigelige regler.
- 57 I denne henseende skal det bemærkes, at Domstolen kun undtagelsesvis under anvendelse af et almindeligt retssikkerhedsprincip, der er forankret i Unionens retsorden, kan finde anledning til at begrænse borgernes mulighed for at påberåbe sig den således fortolkede bestemmelse med henblik på anfægtelse af tidligere i god tro stiftede retsforhold. For at der kan træffes bestemmelse om en sådan begrænsning, skal to hovedbetingelser være opfyldt, nemlig at de berørte parter skal være i god tro, og at der skal være fare for alvorlige forstyrrelser (dom RWE Vertrieb, EU:C:2013:180, præmis 59 og den deri nævnte retspraksis).
- 58 Domstolen har nærmere bestemt kun anvendt denne løsning under ganske bestemte omstændigheder, bl.a. hvor der ellers var risiko for alvorlige økonomiske følger, navnlig fordi der var stiftet mange retsforhold i god tro i henhold til den pågældende lovgivning, som blev anset for at være lovligt i kraft, og fordi det fremgik, at borgerne og de nationale myndigheder var blevet tilskyndet til at følge en adfærd, som ikke var i overensstemmelse med EU-retten, på grund af en objektiv og betydelig usikkerhed vedrørende de EU-retlige bestemmelsers rækkevidde (jf. dom Emerging Markets Series of DFA Investment Trust Company, C-190/12, EU:C:2014:249, præmis 110 og den deri nævnte retspraksis).
- 59 Hvad angår risikoen for alvorlige forstyrrelser skal det bemærkes, at TWS og SA i deres skriftlige indlæg ganske vist henviser til den nationale tilsynsmyndigheds statistik for 2012, der angiver antallet af kunder, som har indgået kontrakter omfattet af den generelle forsyningspligt og omhandler sikkerheden, herunder forsyningsikkerheden, regelmæssigheden, kvaliteten og prisen for elektricitets- og gasforsyning, som er underlagt den i hovedsagen omhandlede nationale lovgivning.

- 60 Det er imidlertid ikke blevet godtgjort, at anfægtelsen af retsforhold, der har udtømt deres virkninger i fortiden, ville skabe kaos med tilbagevirkende kraft for hele elektricitets- og gasforsyningssektoren i Tyskland.
- 61 Hvad angår den tyske regering har den i sit skriftlige indlæg i øvrigt erkendt, at den ikke er i stand til at vurdere den forestående doms konsekvenser for virksomhederne i elektricitets- og gasforsyningssektoren.
- 62 Det skal således fastslås, at det ikke kan anses for godtgjort, at der foreligger en risiko for alvorlige forstyrrelser som omhandlet i den retspraksis, der er nævnt i denne doms præmis 57, der er af en sådan art, at den kan berettige en begrænsning af denne doms tidsmæssige virkninger.
- 63 Eftersom det andet kriterium i denne doms præmis 57 ikke er opfyldt, er det ufornuddent at efterprøve, hvorvidt kriteriet om, at de berørte parter skal være i god tro, er opfyldt.
- 64 Det følger af disse betragtninger, at der ikke er grundlag for at begrænse denne doms tidsmæssige virkninger.

Sagsomkostninger

- 65 Da sagens behandling i forhold til hovedsagernes parter udgør et led i de sager, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Fjerde Afdeling) for ret:

Artikel 3, stk. 5, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/54/EF af 26. juni 2003 om fælles regler for det indre marked for elektricitet og om ophævelse af direktiv 96/92/EF, sammenholdt med bilag A hertil, og artikel 3, stk. 3, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/55/EF af 26. juni 2003 om fælles regler for det indre marked for naturgas og om ophævelse af direktiv 98/30/EF, sammenholdt med bilag A hertil, skal fortolkes således, at de er til hinder for en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, der fastsætter indholdet af elektricitets- og gasforsyningskontrakter, der indgås med forbrugere, der er omfattet af den generelle forsyningspligt, og giver mulighed for at ændre den tarif, der pålægges for denne forsyning, men som ikke sikrer, at forbrugerne informeres med passende varsel inden denne ændrings ikrafttræden samt om grunden til, forudsætningerne for og omfanget af denne ændring.

Underskrifter